

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Acta Synodalia Osnabrvngensis Ecclesiae, Ab Anno Christi
MDCXXVIII.**

Brogberen, Johannes

Coloniae Agrippinae, 1657

Synodus Verdensis, ejusdem Episcopo Francisci Gvilielmi, celebrata VIII
Maii MDCXXX. Vbi & Series Episcoporum Verdensium, cum Catalogo Cleri
Dioecesis ejusdem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14298

S Y N O D V S
D I O E C E S A N A
E C C L E S I Æ V E R D E N S I S ,

P R Æ S I D E N T E

Illustrissimo ac Reverendissimo Principe
ac Domino,

D. F R A N C I S C O
G V I L I E L M O ,

E P I S C O P O V E R D E N S I ,
O S N A B R V G E N S I E T M I N D E N S I ,
C O M I T E D E W A R T E N B E R G ,
E T D O M I N O I N W A L D ,

Celebrata VIII Maji M DC XXX.

Motus bellici Germaniæ, quos rebellio Bohemica, non solum in rebus Politicis, verum & præcipue in Ecclesiasticis totiusque religionis Orthodoxæ, Anno MDCXVIII incepit, totam peragrassè Germaniam, undique, ab alienæ fidei tum internis tum externis hostibus, fomentis acceptis, nemo est qui ignoret. Et, cum Catholici ubique, contra pacta Passavica pacemque religionis, tot annis læderentur ac lacefferentur; dum omnino supprimi nollent, merito in sui defensionem iustam conspirarunt, protectionemque Cæsaris, vigore Constitutionum Imperii, implorarunt. Progressus illi exercitus Catholici ex historiis noti sunt. Anno itaque MDCXXIX, cum, Dei ductu, populi ad Visurgim etiam se dederent, Capitulum Verdenfis Ecclesiæ, nemine compellente, in locum Frederici Holsatiæ Ducis, Daniæ Principis, & futuri Administratoris Verdenfis, per tractatus pacis Lubecensis exautorati, ad æquitatem & rationem redeuntes, vota sua in personam Domini Bartholdi Comitis de Königseck, ibidem Canonici Domicellaris, tum Colonæ absentis, (quem, eum in finem, contra morem, emancipatum, in Capitulum susceperant, ut eligi posset,) vota sua direxerunt. Erat tum Decanus, aliique undecim Canonici acatholici, & tres cum dicto Comite Catholici. Electus, ut moris est, Papæ Urbano VIII pro confirmatione, & Ferdinando II Imperatori pro obtinendis Regalibus, præsentatus fuit. Sed, cum dicta electio multis laboraret vitiiis, præterquam quod Sedes Apostolica, iuxta Concordata Germaniæ, praxinque in Imperio, jus sibi pro hac vice devolutum sustineret, Cæsarque illud negare non posset; literas recommendatitias dedit, ac Illustrissimam suam Celsitudinem proposuit, una cum Osnabrugensi, eidem Verdenfi præponendum. Placuit id Urbano VIII; statimque bullas, xxvi scilicet Mensis Ianuarii MDCXXX, expediri mandavit. Iis acceptis, Sua Celsitudo ire constituit ad possessionem capiendam. ne tamen suæ Osnabrugensi Ecclesiæ deesset, prius Synodum præcedentem, ut vidimus, v mensis Martii, ibidem celebravit; eaque finita, statim se Verdam contulit. Et, cum statum illius Verdenfis Diocesis & Principatus cognoscere vellet, nec non multa (præsertim cum, vigore Edicti Cæsarei, iuxta pacta Passavica, inqualificati detentores Ecclesiasticorum beneficiorum, per alios Commissarios Ferdinandi II Imperatoris, per Circulum Westphalicum pro executione Edicti Cæsarei quoad restitutionem bonorum Ecclesiasticorum constitutos, privati essent,) in gente non cognitâ

disponenda occurrerent, solemnem ingressum, possessionem, Statuumque; homagium præstandum, in primam Maji differendum censuit, ut omnia debite disponi possent. Imprimis ergo, ut vidit, Cathedralem Ecclesiam omnino aliter pro Catholico exercitio disponendam esse; statim reformationi, & personali & materiali, animum adjecit. Sed, cum in Choro omnia parari curaret, tabernaculum, ubi Venerabile Sacramentum olim asservabatur, obsèratum, aperiri iussit; in eoque invenit pyxidem seu Ciborium, cui adhuc tres consecratæ integræ Hostiæ inerant; cum tamen in aliâ pyxide lignea plures, non consecratæ, superessent, sed omnes vermibus corrosæ. Erat etiam perpulchrum tabernaculum magnum, quod Monstrantiam vocant, ex argento, aliaque vasa sacra, quæ mirum quod à tempore mutatae religionis, ab anno scilicet MDLXVII usque nunc, per tot belli incommoda (civitas enim hæc sæpius, nunc huic, nunc alteri parti, in deditionem venit,) conservata fuerint. Insuper, cum pavimentum moveretur, inventa fuit una tumba cum plurium Episcoporum Reliquiis. Illas Episcoporum fuisse, partes ex sacro vestitu Pontificio, Pedis, Mitris, Sandaliis, aliisque signis, denotabant. Sanctorum item liber antiquissimus Ecclesiæ habebat, ante aliquot secula Corpora primorum Episcoporum in unam tumbam eo translata, nempe SS. *Suiberti, Tanconis, Pattonis, Cevilonis, Coryle, Norryle, Erlulphi Martyris*, atque *Harruchi*. Omnia itaque in novam tumbam, ad id paratam, per Sacerdotes selecta, & à Sua Celsitudine obsignata, retro Altare majus, pro custodia, seposita fuere.

Omnibus paratis, primâ Maji, solemniter ex Residentiâ sua caltri Rodenburgenfis discessit mane, magnâ catervâ & Aulæ & officialium militarium, nec non Nobilitatis, comitatus. Ad Ecclesiam à Catholicis Canonicis exceptus, ad domum Capitularem pro juramento Ecclesiæ exsolvendo deductus, postea in templum reductus, possessionem consueto illis Ecclesiis more, accepit. Altera die homagium à Statibus præstitum fuit. Indictam Synodum etiam celebravit octava Maji, eo per omnia modo, ut Anno MDCXXVIII primam suam Osnabrugensi. Sed, cum nullus esset Clerus orthodoxus, imprimis Præbendas, tam in Cathedrali, quam in Collegiata S. Andreae, per destitutionem inqualicatorum vacantes, alii, quorum aliquot præsentés erant, contulit, ad ratificationem Sedis Apostolicæ, (quod postea Urbanus VIII publica bulla confirmavit.) Similiter, pro supplendis Vicariis, & ad Parochias providendas, evocavit duodecim Alumnos, Sacerdotes, ex suo Osnabrugensi Seminario; item aliquos ex Societate Iesu Patres, & S. Francisci de Observantia; utrisque etiam loca residentiarum, intra Civitatem fundanda, con-

constituit & assignavit. Ad Synodum per proclama convocati sunt omnes, qui quoquo modo per Dioecesin curæ animarum statuiq; Ecclesiastico se immiscerent. Comparuerunt itaque, præter duos Cathedralis Ecclesiæ Canonicos Catholicos, Dominum de Mandelsloe, & Dominum Fulle, Dominus Georgius de Marschalek, (qui, uti ætate maturus, trigessimum enim annum superaverat, ita, veræ religionis cupidus, se per hos tres menses ulterius in fide orthodoxa instrui petiit.) & Catholici de Clero Osnabrugensi, tum sæculari tum regulari, evocati. Sacrum solemne, reliquaque quæ Ordinis sunt Episcopalis, exercuit Reverendissimus Dominus in Christo Pater Ioannes Pelekingius, Ordinis S. Francisci, SS. Theologiæ Doctor, Episcopus Cardicentis, ac Suffraganeus Paderbornensis, à sua Celsitudine requisitus ac invitatus. Orationem pulchram Synodalem habuit Pater Augustinus Turrianus Societatis Iesu. Sub ea comparuit Superintendens, & omnes Prædicantes, circiter viginti quatuor, in habitu suo, stantes à parte sinistra Cleri orthodoxi, in scamnis sedentis. Professionem fidei publice prælegit, & primus præstitit, Dominus Georgius Marschalek ante Altare majus; quem Catholici singuli subsecuti sunt. Illustrissimus tunc eam contestatus est, hisce verbis:

Qui aliter senserit, anathema sit; qui aliter docuerit, anathema sit. hæc est sola & vera fides Catholica, extra quam nulla salus: hanc solam omni diligentia docebimus: hanc solam totis viribus defendemus: hanc ad ultimum usque spiritum servabimus.

Quod omnes Orthodoxi & Catholici, ad singula, acclamatione fausta, & communi indice voluntatis paratæ, per verbum, *Placet*, confirmarunt. Post professionem, lecta sunt

Statuta Synodalia: & primo, promulgatum Concilium Tridentinum, Breviarium Romanum, Calendarium novum Gregorianum: lecta etiam quædam circa mores & doctrinam: promulgata ibidem Statuta Metropolitana Moguntinensia (de cujus Provincia hæc Verdentis Ecclesia est suffraganea) sub Sebastiano Archiepiscopo, in ultima Synodo Metropolitana, Anno MDCXLIX, die VI Maji, condita. Et sic finita prima Sessio; cum prius graviter sub pœnis prohibitum esset, ne quis, nisi cras, finita Synodo, ex Civitate sine licentia suæ Celsitudinis recederet. A prandio, coram deputatis Illustrissimæ suæ Celsitudinis, comparuerunt omnes Prædicantes; & examinati de statu suarum Parochiarum, redditibus, utensilibus Ecclesiarum, jure patronatus, bonis, aliisque circumstantiis, deposuerunt ad singula interrogata juramentaliter; prout protocollum docet. Altera die, facta relatione, Illustrissima sua Celsitudo fecit Decretum privationis & emigrationis intra triduum respective & octiduum non exercendi munus Ecclesiasticum, nec amplius habitandi in Dioecesi. Hoc Decretum in Sessione secunda promulgatum fuit, singulisque locis Catholici designati Pastores ac Rectores Ecclesiarum. Et sic hæc Synodus, more solito, dimissa est. Postquam Illustrissima sua Celsitudo tota reformationi hujus Dioecesis incubuit; & mense Junio, ad Dietam Ratisbonensem evocata, inde discessit, relictis Vicario, Officiali, aliisque Ministris Ecclesiasticis, qui huic plantationi novæ vineæ ulterius intenderent. Statuta actaque hujus Synodi alibi inveniuntur. Et, cum Ecclesia hæc, ut dictum est, non sit de Provincia Colonienfi, sicut Osnabrugensis, plura de hac Synodo, hoc in libro, non videbantur inferenda. Subjungitur tamen pro memoria numerus Episcoporum, & Catalogus locorum ac Ecclesiarum.

ORDO AC SERIES
EPISCOPORVM
ECCLESIAE VERDENSIS,

ab Anno Christi DCC LXXVI,
usque ad annum M DC LIII.

CAROLVS MAGNVS, Ecclesiae Verdenfis
Fundator circa annum Domini DCC LXXVI.

	Anni	Sef- fio.	Obi- tus.
I. S. SUIBERTVS, Abbas in Anglia, Ordinis S. Benedicti, Vir magnae sanctitatis, condidit, auxilio Caroli Magni, Cœnobium Monachorum Ordinis S. Benedicti, contiguum Ecclesiae Cathedrali. præfuit circiter	21		
II. S. PATTO, Scotus, Abbas Amarbaracensis, Ordinis S. Benedicti.			
III. S. TANCO, natione Scotus.			
IV. S. NORTYLA.			
V. S. CEVILO, aliis LEVILO.			
VI. S. CORTYLA, natione Scotus.			
VII. ISINGERVVS.			
VIII. S. HARRUCHVS, Scotus, Abbas Amarbaracensis. Sub hoc à summo Pontifice canonizati sunt S. TANCO & S. PATTO, miraculis clari.			
IX. HELINGALDVS.			
X. S. ERLVLPHVVS, cum aliis Christianis, martyrio coronatur à Nordmannis & Danis, in loco qui dicitur Eppeckesdorp, circa annum			876
XI. WALTERVS, natione Saxo.			
XII. WIGEBERTVS, nobili stemmate ortus, omne suum patrimonium Ecclesiae donat.			
XIII. BERNARDVS, Ludovico III, Conrado I, & Henrico Aucupi, Imperatoribus, charus.			
XIV. S. ADELWARDVS, illustri genere natus.			
XV. AMELUNGVS, filius Ducis Hermannii Wilungi.			
XVI. BRUNO I, Saxoniae & Sueviae Dux, Ottonis Imperatoris Nepos; patrimonium Ecclesiae suae donat, Monasterium Virginum Vlfimense in honorem B. M. V. & S. Ioannis Baptistae extrui curat. postmodum, anno Christi DCCCCXCV, Pontifex Romanus creatur, dictus exinde GREGORIVS V.			
XVII. HERPO, ab Ottone III Imperatore accipit potestatem cudendi monetam.			
XVIII. BERNHARIVS, aliis BERNANVS.			1013
XIX. WIGGERVS, ampliatur Cathedralem Verdensem.	25		1038
XX. DIETHMARVS, exiguo tempore Ecclesiae suae præfuit.			
XXI. BRUNO II. Sub hoc Vandali Diocesis Verdensem devastarunt.			
XXII. SIGEBERTVS, Henrico IV & ejusdem matri Agneti Imperatrici charus; unde eidem Forestum Magdheydensē & Arcem Hermenburgensem donarunt.			1060
XXIII. KIRCHEBERTVS, Ducali stemmate natus, Ordinis S. Benedicti Monachus.			
XXIV. HARDOVIGVS, obiit sub Lothario II Imperatore.			
XXV. MASO, aliis MAZO, Canonicus Goslariensis, moritur circa annum			1128
XXVI. DIETHMARVS II, interfuit expeditioni Hierosolymitanæ sub Conrado III Imperatore,	40		1168
			XXVII.

	Anni	Obi-
	Sef-	tus.
	fio-	nis.
XXVII. HERMANNVS, Imperatori Friderico admodum charus, ab Eugenio III Papa privilegia consecutus.		1189
XXVIII. HVGŌ.		
XXIX. TAMMO, vel TANNO, Camerarius Cathedralis Verdenſis, arcem Vallentlovenſem Eccleſiæ ſuæ acquiſiuit.	7	1197
XXX. RODOLPHVS.	11	1208
XXXI. ISO, Comes de Welpa.	26	1234
XXXII. LVDERVS, fundavit Monafterium Schernbecenſe. Sub hoc capta eſt Civitas Verdenſis à Comite de Welpa.	20	1254
XXXIII. GERHARDVS, Comes de Hoya. Sub hoc Cathedralis Verdenſis, & Canonicorum habitationes incendio vaſtantur.	16	1270
XXXIV. CONRADVS, Dux Brunſwicenſis, laudabiliter præeſt.	33	1303
XXXV. FRIDERICVS, Dominiſ ab Honſtetten.	10	1314
XXXVI. NICOLAVS, Vir ſummæ prudentiæ.	20	1334
XXXVII. IOANNES, Curia Romanæ Medicus, à Papa Benedicto XII commendatus, Verdenſi Eccleſiæ præficitur; ſed, quia regio minus placebat, Romam reverſus, fit Epifcopus Friſingenſis.		
XXXVIII. DANIEL, Theologiæ Magiſter, Ordinis Carmelitarum, ex Pontificia proviſione fit Epifcopus Verdenſis; verum, cum, exactis XIX annis quietè præſuiſſet, tandem inter illum & Capitulum exortæ diſcordiæ; unde Coloniam migravit, ibidemque mortuus eſt.		1356
XXXIX. WOOLEHVS, Caroli IV Imperatoris Cancellarius, Principibus Imperii valde charus, pauco tempore præſuit.		
XL. GERHARDVS, Baro Montenſis, cum paucis annis præſuiſſet, ad Epifcopatum Hildeſimenſem evocatus, Verdenſem reſignat, anno MCCCXLIV.		
XLI. HENRICVS à Langen, Luneburgenſis, Præpoſitus Monialium Lunenſium.	15	1380
XLII. IOANNES de Seſterſtiet, Decanus Bremenſis, laudabiliter præeſt.	8	1388
XLIII. OTTO, Dux Brunſwicenſis & Luneburgenſis. Sub hoc Eccleſia Cathedralis ex integro eſt reædificata; quam ipſe, anno MCCCXC, de novo confecravir. Evocatus deinde ad Archiepiſcopatum Bremenſem, reſignat Verdenſem.		
XLIV. THEODORICVS de Niem, Sacræ paginæ & Legum Magiſter, à Bonifacio Papa IX, Verdenſi Eccleſiæ præficitur. verum, cum paucis annis eidem præſuiſſet, eundem reſignat, & fit Archiepiſcopus Cameracenſis.		
XLV. CONRADVS, Nobilis de Vechra, Iurium Doctör, cum paucis annis præſuiſſet, eodem reſignato fit Archiepiſcopus Pragenſis.		
XLVI. CONRADVS à Sultou, Luneburgenſis, ſacræ paginæ Doctör. Hic, de hæreſi accuſatus, coram ſummo Pontifice ſe purgavit.		1407
XLVII. HENRICVS Comes de Hoya, Decanus Verdenſis, cum annis XIX Eccleſiæ ſuæ præſuiſſet, Epifcopatum reſignat anno MCCCCXXVI.	19	
XLVIII. IOANNES de Aſel, Hildeſimenſis, Decretorum Doctör, à Martino V Papa, Verdenſi Eccleſiæ præficitur. qui, cum per XL annos Eccleſiæ ſuæ utiliſſimè præſuiſſet, eandem reſignat.	40	
XLIX. BERTHOLDVS, Baro de Landsbergen, Decanus Verdenſis, colligit inſignem bibliothecam; novis ædificiis Cathedralem Eccleſiam illustrat; creatur etiam Epifcopus Hildeſimenſis. ſedit circiter annis	33	1503
L. CHRISTOPHORVS, Dux Brunſwicenſis, Archiepiſcopalis Eccleſiæ Bremenſis Coadjutor, creatur, anno ætatis ſuæ XVI, Adminiſtrator Verdenſis, & poſtmodum conſecratur Epifcopus Catholico ritu, nec non tam à Papa quam Cæſare confirmatur.		
LL. GEORGIVS, Dux Brunſwicenſis, Præpoſitus Colonienſis, & deinde Epifcopus Mindenſis & Archiepiſcopus Bremenſis, fit etiam Epifcopus Verdenſis, mortuo fratre; uſque ad finem vitæ, Catholicæ fidei defenſor.		
LII. EVERHARDVS ab Holla, Epifcopus Lubecenſis, & Abbas ſancti Michaëliſ Luneburgi, Sacerdos & vir Catholicus, tam à Papa quam à Cæſare confirmatus, in fine vitæ à Catholica fide ad ſectam		

- Lutheri primus ex omnibus Episcopis Verdenfibus deflexit, circa annum M D LXVII.
- LIII. PHILIPPVS SIGISMVNDVS, Dux Brunfwicenfis, postulat Episcopus Verdenfis; verum, cum esset alienæ religionis, neque à Papa neque à Cæsare confirmationem juxta Canones & Constitutiones Imperii obtinere potuit. Obiit ultima Martii.
- LIV. FRANCISCVS GVILIELMVS, Comes de Wartemberg, Episcopus Osnabrugensis & Mindensis, ab Urbano VIII Papa, ex jure devoluto hac vice, Verdenfî Ecclesiæ præficitur, & tam à Papa quam Imperatore legitime confirmatur: prima Martii, anno Christi M D C XXX, accipit possessionem; sed ab hostibus Imperii, anno sequenti, ex Diocesi pellitur. vivit adhuc anno hoc M D C LIII; cui Deus longævam in terris & æviternam in cœlis vitam donare dignetur.

Anni
Sef-
fio-
nis.

1625

SEQVITVR

CATALOGVS
CLERI VERDENSIS,
SÆCVLARIS AC REGVLARIS,
tam in Civitate quàm extra eam.

Apitulum Cathedralis Ecclesiæ Verdenfis, sub patrocínio Beatae Mariæ Virginis. Sunt in eo quindecim Canonici; ex quibus quinque seniores tenentur esse Presbyteri, quinque subsequentes Diaconi, & quinque juniores Subdiaconi. Hæ Cathedralis simul est Parochialis.

Abbatia sancti Michaelis in civitate Luneburgensi, Ordinis sancti Benedicti.

Præpositura S. Ioannis in Luneburg.

Collegiata S. Andreae in civitate, quæ simul est Parochialis.

Monasterium Ordinis S. Francisci de Observantia, in Civitate.

*Parochia alie intra Civitatem
Verdensem.*

Sancti Ioannis; & S. Nicolai.

*Parochia extra Civitatem, in districtu
seu Satrapiâ Verdensi.*

Sancti Nicolai in	Westen,
Dörftet,	Annenberg,
Illoe,	Dorverden,
Witteloe,	Lenteloe.

*Parochia in districtu seu Satrapiâ
Rodenburgensi.*

Rodenburg,	Wolfstorff,
Kirchwallfede,	Fisselhövede,
Ahaus,	Nienkercken,
Sottrum,	Schneverdinck,
Schezal,	Vinttel,
Brokul,	Salshufen.

*In districtu Ducatus Luneburgensis extendit se
Iurisdictione Diocæsana Episcopatus Verdenfis, cis
Alleram fluvium, usque ad Albim, Isam, &
Ietcen fluvios; nec non in aliquam partem Comi-
tatus Hoye ultra Alleram.*

AD LECTOREM.

CVm hæresis à plurimis annis hac in Diocesi invaluerit, Episcopos & Administratores infecerit, vel ab illis nutrita fuerit; sicut plurima alia, vel incuriâ vel malitiâ, perierunt documenta, ita & hic Cleri jurisdictionique Ecclesiasticæ subsectorum locorum compilatio non sine magnis difficultatibus, ex monumentis, antiquis designationibus, aliisque documentis authenticis, erui debuit. Vti vero nemini per hoc præjudicatum volumus, ita &, si quid omissum, nullatenus concedimus, Vale.

SYN-